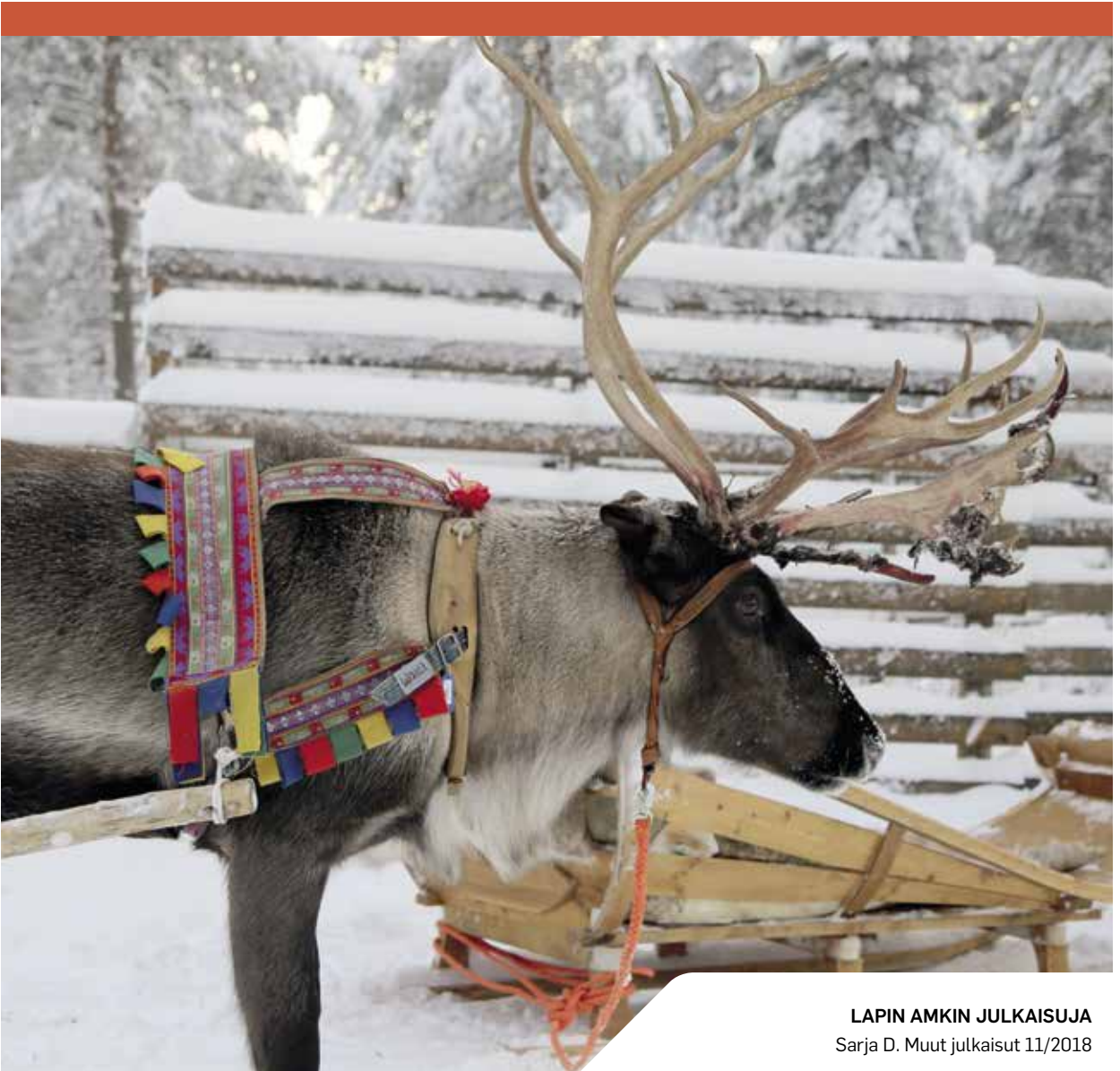

Ensimmäinen matkailuporoni -tietoa ja ohjeistusta ostopäätökseen

Maijala Veikko & Majuri Karoliina

Ensimmäinen matkailuporoni -tietoa ja ohjeistusta ostopäätökseen

Sarja D. Muut julkaisut 11/2018

Lapin ammattikorkeakoulu
Rovaniemi 2018

© Lapin ammattikorkeakoulu ja tekijät

ISBN 978-952-316-266-2 (nid.)

ISSN 2342-2521 (painettu)

ISBN 978-952-316-267-9 (pdf)

ISSN 2342-253X (verkkajulkaisu)

Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja

Sarja D. Muut julkaisut 11/2018

Kirjoittajat: Maijala Veikko & Majuri Karoliina

Kuvat: ELMA-hankkeen ellei toisin mainita

Taitto: Nomon

Lapin ammattikorkeakoulu

Jokiväylä 11 C

96300 Rovaniemi

Puh. 020 798 6000

www.lapinamk.fi/julkaisut

Lapin korkeakoulukonserni

Lapin korkeakoulukonserni LUC on yliopiston ja ammattikorkeakoulun strateginen yhteenliittymä. Konserniin kuuluvat Lapin yliopisto ja Lapin ammattikorkeakoulu.

www.luc.fi

Sisällys

1 JOHDANTO	6
2 PERUSTIEDOT POROSTA ELÄIMENÄ	8
2.1 Poron rakenne ja aistit	8
2.2 Lajityypillinen käyttäytyminen	9
2.3 Kehitys vasasta aikuiseksi	10
2.4 Lisääntyminen	11
3 TERVEEN/SAIRAAAN PORON TUNNISTAMINEN	12
3.1 Terve poro	12
3.2 Poron kuntoluokka	12
3.3 Sairas poro	13
4 PORON TAUTIVAARAT	14
5 PITOPAIKKA	14
5.1 Tilantarve	15
5.2 Aitausten rakenne ja rakenteet	16
6 KÄSITTELY	16
6.1 Porojen käyttäytyminen ja käsittely	17
6.2 Porojen liikuttelu ajamalla	18
6.3 porojen käsittely kosketuksissa	19
7 PORON HOITAMINEN	21
7.1 Poro märehitjänä	21
7.2 Poroille annettavia rehuja	22
7.3 Rehujen jakaminen	23
7.4 Loishäätö ja lääkekirjanpito	24
7.5 Vasotus	25
8 KULJETUS	26
8.1 Kaupalliset kuljetukset	26
8.2 Kuljetuskuntoisuus	26
8.3 Kuljetusvälineet	26
8.4 Ruokinta, juotto ja lepo matkan aikana	27
8.5 Porojen siirtäminen maasta toiseen	27
8.6 Porojen siirto EU:n sisällä	28
8.7 Vienti EU:n ulkopuolelle	28
9 PORON OSTAMINEN	29
LIITTEET	30

1 JOHDANTO

Olemassa oleva tieto porojen hoidosta on pääosin suunnattu poronhoitolain mukaisen poronhoidon harjoittajille, poronhoitoalueella. Perinteisen lihantuotantoon perustuvan poronhoidon lisäksi poroja pidetään myös matkailukäytössä niin poronhoitoalueella kuin sen ulkopuolellakin. Poronhoitoalueella poromatkailua harjoittavat useimmiten yrittäjät, joilla matkailu on porotalouden liitännäiselinkeino. Näillä yrittäjillä on siis entuudestaan paljon tietoa porojen hoidosta ja niiden hyvinvoinnin turvaamisesta.

Toisinaan poroja ostetaan matkailukäyttöön tai jopa lemmikeiksi myös varsinaisen poronhoidon ulkopuolelle. Tällöin poroja voidaan käyttää osana ohjelmapalveluita, kuten vetämässä rekeä tai eläintarhoissa ja kotieläinpihoilla katselueläimenä. Myös lihantuotanto voi olla osa porojen pitoa poronhoitoalueen ulkopuolella.

Tämä opas on tuotettu porojen ja niiden hoitajien hyvinvoinnin turvaamiseksi. Oppaassa on perustietoa porosta eläimenä ja sen hoitamisesta, sekä ohjeistusta lisätiedon hankkimiseksi. Opas auttaa hahmottamaan huomionarvoisia asioita harkittaessa porojen hankintaa.

Veikko Majjala (MMM) toimii lehtorina Lapin AMKissa.

Karoliina Majuri (agrologi YAMK) toimii projektisuunnittelijana Lapin AMKissa.

Opas on tuotettu osana ”Eläinten hyvinvointi matkailupalveluissa” -tiedonvälityshanketta (2016–2018). Hankkeen rahoittamisesta vastasi Lapin ELY-keskus/Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto ja sen toteuttivat Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti (Lapin AMK ja Lapin yliopisto) sekä Lapin AMKin Teollisuuden ja luonnonvarojen osaamisala. Hankkeessa tuottamamme materiaalit on tallennettu vapaasti hyödynnettäväksi hankkeen verkkosivuille www.matkailuelaimet.fi.

2 PERUSTIEDOT POROSTA ELÄIMENÄ

Poro kuuluu peurojen sukuun ja alalajinaan on lähinnä tunturipeuraa (*Rangifer tarandus tarandus*), johon on hieman sekoittunut myös metsäpeuraa (*Rangifer tarandus fennicus*). Poro on sopeutunut elämään pohjoisilla ja arktisilla alueilla. Poro on vain vähäisissä määrin muuttanut villistä kantamuodostaan ja muun muassa tämä asettaa haasteita poroja siirrettäessä tarhaukseen.

2.1 PORON RAKENNE JA AISTIT

Täysikasvuinen naarasporo, vaadin, painaa 60-100 kiloa ja säkäkorkeus on 90 cm. Täysikasvuinen urosporo, hirvas, painaa 90-180 kiloa ja säkäkorkeus on 110 cm. Poron turkin väri vaihtelee tummasta hyvin vaaleaan aina albiinon. Poron turkki peittää koko kehon ja turkki peittää myös sierainten välin. Poron turkki pitää poron lämpimänä kovillakin pakkasilla nostaen vain hieman energiakulutusta. Vanha talvikarva irtoaa kesällä suurina tukkoina ja uusi talviturkki alkaa kasvaa taas elokuussa. Porolla ei ole hikirauhasia ja lämpimät kesäpäivät voivat aiheuttaa stressiä. Poro jäädyttää itseään suun kautta hengittämällä (saalomalla) ja hakeutumalla kesällä viilentiiviin paikkoihin, joita ovat muun muassa varjoiset ja tuuliset paikat ja suot. Kesän lämpö aiheuttaakin porolle suuremman stressin kuin talven pakkaset.

Poro on sopeutunut lumisiin olosuhteisiin ja se pystyykin kävelemään hyvin pehmeän lumen päällä levittäessään lapiomaiset kyntensä. Poron liikkeessa koparoiden nivelistä kuuluu pakkasella selkeä naksuva ääni. Ääni syntyy koparan luista. Koparoiden nakse kertoo lähellä oleville lajitovereille naapurien liikkumisesta ja varoittaa, mikäli lähellä olevat porot liikkuvat nopeasti ja levottomasti.

Sekä vaadin että hirvas kasvattavat vuosittain uusiutuvat täyteissarvet. Kasvu- eli verisarvivaihe kestää 3-4 kuukautta. Verisarven rustossa on muista rustoista poiketen runsas verisuonitus ja hermotus. Siksi se on kipu- ja tapaturmaherkkä. Tämä rajoittaa porojen käsittely- ja kuljetusmahdollisuuksia verisarvivaiheessa alkukesästä aina elosyyskuun vaiheille ja vasoilla sekä kuohituilla hirvailla, eli härillä, vielä myöhemminkin. Aikuiset hirvaat pudottavat sarvensa syksyllä kiima-ajan eli rykimän päätyttyä, mutta härillä sarvet voivat pysyä pitkälle talveen/alkukevääseen. Vaatimet pudottavat sarvet keväällä vasottuaan. Ei tiineet vaatimet pudottavat jo aikaisemmin keväällä. Poron sarvi on maailman nopeimmin kasvavaa luuta; se kasvaa kiivaimpaan aikaan jopa 2 cm vuorokaudessa.

Porolla on erityisen hyvä hajuaisti. Se pystyy muun muassa paksun lumen alta haisemaan parhaimman, eniten ravintoa sisältävän kohteen.

Porolla on hyvä kuulo ja se reagoi herkästi outoihin ääniin.

Ultraviolettisäteilyn aistimisen ansiosta poron näkökyky on parempi kuin muilla eläimillä. Uv-säteilyä itseensä imeviä ovat esimerkiksi porojen tärkeimmän talviravinnon eli jäkälien solukot sekä lajin vaarallisimman saalistajan suden turkin solut. Tämä antaakin hyvät mahdollisuuden havaita hyvät ja pahat kohteet taustastaan. Etua hyvästä näkökyvystä on myös talvisessa maastossa liikkumiselle. Erilaiset lumi- ja jäälaadut heijastavat ultraviolettisäteilyä eri tavoin, ja näiden erojen havaitseminen osoittaa poroille parhaat reitit liikkua hangessa.

2.2 LAJITYYPILLINEN KÄYTTÄYTYMINEN

Luonnossa poro laiduntaa jopa tuhansien neliökilometrien alueella siirtyen vuodenaikojen ja sääolosuhteiden mukaan kulloisellekin tilanteelle sopivimpaan paikkaan. Poron ravinto koostuu yli 350 ravintokasvista, joista tärkeimpiä lajeja on yli 100. Kesällä poron aineenvaihdunta on moninkertainen talveen nähden ja tämä asettaa korkeita vaatimuksia laitumien suhteen. Laitumelta tulee löytyä helposti sulavia, energia- ja valkuaispitoisia kasveja. Kesällä poro suosii myös sellaisia kasveja, joissa on korkea kivennäis- ja hivenainepitoisuus. Poro luokitellaan välityyppin märehittäjäksi ja se eroaakin huomattavasti ravinnonottotavaltaan karkearehujen käyttäjien (lammaset ja nautat) tavasta laiduntaa, joille kelpaavat karkeammat ja heikommin sulavat ravintokasvit ja niiden osat.

Kesän edetessä syksyksi ja sitten talveksi muuttuvat samalla ravintokasveiksi kelpaavien kasvien määrä yksipuolisemmiksi ja vähitellen myös poron aineenvaihdunta hidastuu. Talvella poron kasvu pysähtyy ja ravintoaineita tarvitaan lähinnä ylläpitoon. Liiallinen valkuaisen saanti talvella on porolle haitallista.

Poron tarve hakeutua muiden porojen lähelle vaihtelee vuodenvaiheen, iän ja sukupuolen mukaan. Keväällä kantava vaadin juuri ennen vasomista eristäytyy muista poroista ja vasta päivän parin jälkeen vasomisesta tulee toisten porojen lähelle. Näin vasa ja emä ehtivät leimautua toisiinsa ja tunnistavat toisensa jouduttuaan välillä eroon. Joskus näkee myös edellisvuoden vasan tulevan takaisin ”perhekuntaan” vaatimen eristäytymisvaiheen jälkeen. Kesällä vaatimia vasaoneen ja nuoria yksilöitä kerääntyy yhteen toisinaan laiduntamaan pahimman räkän ajan. Tokka voi olla satojen, jopa tuhansien porojen suuruinen. Aikuiset urosporot muodostavat kesällä useasti oman ”kesätokan”, jossa ei ole vaatimia mukana. Loppukesästä ja alkusyksystä porot ovat hajallaan ja muodostavat vain pieniä tokkia. Syyskuussa hirvaat vähitellen ryhtyvät keräämään haaremia ympärilleen ja lokakuussa rykimäaika on kiivaimmillaan. Rykimäajan jälkeen tokat hajoavat ja porot hakeutuvat talvilaitumille.

Käyttäytymistä ohjaa pitkälti perustarpeiden tyydyttäminen. Vapaana laiduntaessaan poro voi täysin sisäiseen tilaansa peilaten tyydyttää ravinnontarpeen saatavilla olevilla ravintokasveilla. Samoin se voi hakeutua esimerkiksi kesähelteillä jäähdyttämään itseään vesistöjen äärelle tai tuntureiden paljakoille. Kesällä hyönteiskiusan, räkän, aikana poro voi hakeutua tuulisille alueille. Poro joutuu tasapainoilemaan alati siitä, mikä perustarve on milloinkin ja missä mahdollista tyydyttää. Kesällä pitäisi kuntoutua talven rasituksista syömällä energia-, valkuais- ja kivennäis- ja hivenainepitoisia ravintokasveja ja samaan aikaan pitäisi saada elimistö pysymään viileänä ja olemaan räkkää suojassa.

2.3 KEHITYS VASASTA AIKUISEKSI

Vasa syntyy keväällä keskimäärin toukokuun puolivälin tietämällä. Ensimmäiset vasat voivat syntyä jo huhtikuun lopulla ja viimeiset kesäkuun alussa. Vasa painaa syntyeessään 4-6 kilo. Ennen vasomista emä hakeutuu rauhalliselle alueelle. Normaalisti vasa syntyy nopeasti, alle puolessa tunnissa. Emä nuolee vastasyntyneen vasan kuivaksi. Heti synnyttyään vasa pyrkii nousemaan ylös ja hakeutuu emän nisälle juomaan maitoa. Puolen tunnin kuluessa vasa jo seuraa emoan. Vastasyntynyt vasa on sopeutunut hyvin keväisiin olosuhteisiin. Kuiva vasakarva eristää hyvin lämpöä ja pieni pakkanen ei aiheuta sille ongelmia. Röntäsade on ongelmallinen sää pienelle vasalle, sillä räntä kastelee turkin ja kylmentää vasan. Vasa pystyy jonkin aikaa ylläpitämään tällaisessa tilanteessa ruumiinlämpöään käyttämällä ruskeaa rasvaa. Päiviä kestävä röntäsade voi olla pienelle vasalle kuitenkin kohtalokas.

Normaalitilanteessa emä on karkottanut edellisesän vasan pois luotaan ennen vasomista. Edellisesän vasa aiheuttaa uhan syntyvälle vasalle, jos se on edelleen emän välittömässä läheisyydessä. Vasan leimauduttua emäänsä ja vahvistuttuaan voi edellisesän vasa tulla takaisin emonsa luo. Kesällä näkeekin ”perhekuntia”, joissa vaadinta seuraa edellisen kesän vasa.

Ensimmäisien viikkojen ajan vasa on täysin riippuvainen emän maidosta ja vähitellen vasasta kehittyvä märehittäjä. Heti ensimmäisistä päivistä lähtien vasa hamuaa samoja ravintokasveja kuin emänsäkin. Tämä edistää märehittäjäksi kehittymistä. Emän maidossa on rasvaa jopa 15 – 20 % ja vasan päiväkasvu onkin nopeaa, 300-500 grammaa.

Alkukesästä vasa pystyy syömään jo samoja ravintokasveja kuin emänsäkin. Maidosta vasa saa edelleen huomattavan osan energiastaan. Kesällä vasa vähitellen vaihtaa vasakarvan kesäkarvaksi. Räkä, eli verta imevät hyönteiset, aiheuttavat vasalle kiusaa ja myös anemiaa.

Alkusyksystä vasalle kehittyvä talviturkki ja se edelleen seuraa emäänsä ja laiduntaa emänsä mukana. Vasa juo edelleen emänsä maitoa, mutta enää vähenevissä määrin. Syksyllä vasa on saavuttanut jo 40-60 kilon elopainon ja kasvu hidastuu talvea kohden. Syksyllä hirvaiden kiima-aikana vasa, varsinkin urosvasa, joutuu varomaan

hirvaiden vaatimiin kohdistuvaa mielenkiintoa. Tällöin hirvas voi ajaa vasan pois emänsä luota.

Talvella vasan kasvu pysähtyy ja jatkuu vasta keväällä. Alkutilvesta vasa edelleen seuraa emäänsä. Monesti vasan tapaakin samalta kaivuukuopalta emänsä kanssa. Korkealla hierarkialla olevan emän vasa voikin laiduntaa rauhassa muilta poroilta. Urosvasat jättävät emänsä aikaisemmin kuin naarasvasat. Alkusyksystä emästään erilleen joutuneen vasan kasvu hidastuu. Talvella vasa selviää tarhaolosuhteissa jo ilman emää. Poro on täysikasvuinen noin 4-5 vuotiaana ja poronhoitoalueella vaatimia pidetään noin 10-13 vuotiaiksi, kunnes niiden vasatuotto laskee. Siitoshirvaita pidetään 4-7 vuotiaiksi. Matkailukäytössä olevia kuohittuja ajoporoja käytetään yleisesti 15 vuotiaaksi.

2.4 LISÄÄNTYMINEN

Poro tulee sukukypsäksi tavallisesti 1,5 vuoden iässä. Vaatimen kiimaan tulon edellytyksenä on hyvä kunto, joka tarkoittaa vähintään 60 kilon painoa. Hedelmällinen ikä kestää hirvailla noin yhdeksän vuotta ja vaatimilla noin 12 vuotta. Ensimmäinen kiima vaatimilla tulee syys-lokakuun vaihteessa ja kiimaväli on noin kolme viikkoa, mikäli se ei ole tiinehtynyt. Kiima voi uusia 3-7 kertaa. Vaatimen tiineys kestää 220-230 vuorokautta.

Poron kiimakäyttäytymiselle on tyyppillistä haaremikäyttäytyminen. Tällöin hirvas kerää ympärilleen vaatimia ja pyrkii pitämään ne laumassaan aktiivisesti vaatimia paimentamalla. Samalla haaremin hirvas joutuu ajamaan pois haaremin lähelle tulevia muita hirvaita. Useasti käy niin, että haaremin hirvas menettää vaatimet isommalle ja voimakkaammalle hirvaalle. Hirvaan puolustaessaan haaremiaan voi se erehtyä pitämään myös ihmistä kilpailijanaan ja käydä ihmisen kimppuun.

Poronhoitoalueella siitoksesta poistetut hirvaat useimmiten kuohitaan ja teurastetaan seuraavana syksynä härkinä, tai lihotetaan ja teurastetaan rykimääjan päätyttyä. Syksyisen hirvaan liha ei ole syöntikelpoista. Kuohitseminen on sallittua vain siihen tarkoitukseen suunnitelluilla Burdizzon -pihdeillä, joiden leuat murskaavat siemenjohtimet. Kuohitsemisen saa suorittaa vain pätevä henkilö. Hirvaiden kuohinta pyritään suorittamaan kiima-ajan ulkopuolella, jolloin kivekset ovat pienimmillään ja niiden verenkierto on vähäinen. Kivunlievennys on suositeltavaa ja yleistymässä myös porojen kuohitsemisessa.

3 TERVEEN/SAIRAAN PORON TUNNISTAMINEN

Poro on saaliseläin ja saaliseläimille tyypilliseen tapaan se pyrkii olemaan osoittamatta kipua ja piilottamaan sairautensa mahdollisimman tehokkaasti. Poroja hoitavan tuleekin tarkkailla niitä huolellisesti sairaiden porojen tunnistamiseksi. Porojen yksilöllinen tunteminen edistää poikkeuksien havaitsemista, sillä porojen käyttäytymisessä on yksilöllisiä eroja; mikä on normaalia toiselle voi toisen kohdalla olla merkittävä poikkeama. Parhaan hoitotuloksen aikaansaamiseksi ja poron hyvinvoinnin turvaamiseksi sairaan poron hoito tulee aloittaa mahdollisimman nopeasti oireiden ilmaannuttua.

Tarhattavien porojen yleisimpiä hoitoa vaativia sairauksia ovat ruokintaperäiset ongelmat sekä suu- ja silmätulehdukset. Näiden lisäksi poroilla tunnetaan myös muita sairauksia. Porojen terveydenhoitamisen perusasioihin kuuluvat poroille soveltuvat ehdottoman hyvälaatuiset rehut, sekä puhdas pitopaikka. Ruokintapaikka ja juomavesi tai nesteytykseen tarkoitettu lumi on oltava puhdasta.

3.1 TERVE PORO

Terve poro on ryhdikäs, liikkuu normaalisti, korvat ovat pystyssä sivuviistoon, silmät kirkkaat ja karva ilman merkkejä eritteistä. Terve poro tavallisesti välttelee ihmisen kosketusta, ellei se ole täysin totutettu käsittelyyn. Terveille poroille on tyypillistä hakeutua syömään yhtä aikaa ja märehtiä säännöllisesti, eli suurimman osan ruokailun ulkopuolelle jäävästä ajasta. Terve poro on valpas ja reagoi ympäristön ärsykkeisiin. Terveen poron uloste koostuu pääsääntöisesti kiinteistä papanoista, mutta esimerkiksi kesäaikaan tuoreen ravinnon saanti voi muuttaa ulosteen huomattavasti pehmeärakenteisemmaksi.

3.2 PORON KUNTOLUOKKA

Porojen kunto määritetään kuntoluokan perusteella (1=erittäin laiha, nälkiintynyt, 2=laiha, 3=normaalikuntoinen, 4=”ylikunto”). Suositeltavaa olisi poroja tarhatessa jakaa ne kunnan mukaan ja/tai tuotosvaiheittain (esimerkiksi tiineet vaatimet, tyhjät vaatimet, kasvavat porot ja hirvaat) erillisiin aitoihin, jolloin lisäruokinta voidaan kohdentaa porojen ikä ja kunto huomioiden. Porojen jatkuvassa tarhauksessa porojen kunto tulisi kuitenkin pyrkiä säilyttämään tasaisena ympäri vuoden.

Kuvassa vasemmalla poro kuntoluokassa 1-nälkiintynyt.
Kuvassa oikealla poro kuntoluokassa 4-ylikuntainen.

3.3 SAIRAS PORO

Sairaam poron merkkejä voivat olla vetäytyminen erilleen muista, arkuuden menettäminen, syömättömyys ja märehittämisen loppuminen. Jatkuva makaaminen kuin myös pitkään seisominen voivat olla merkkejä sairaudesta. Sairas eläin tulee siirtää yksittäiskarsinaan tartuntavaaran ehkäisemiseksi ja ravinnonsaannin varmistamiseksi.

Takkuinen, huonolaatuinen karva joka ei vaihdu vuodenaikaan ja ikään nähden normaalisti on merkki sairaudesta tai heikentyneestä yleiskunnosta. Sarvien epäsymmetrisyys ja viivästynyt verinahan irtoaminen ovat niin ikään sairaan tai heikentyneen poron merkki.

Sairaalla porolla voi olla märkäeritettä silmien ympärillä, suupielissä tai kainaloissa, jotka kastuvat suun eritteistä poron nukkuessa pää kylkeään vasten. Ruokintaperäisissä ongelmissa vetinen uloste voi jättää merkkinsä peräpähän. Sairaam poron silmämääräisiin oireisiin voivat kuulua myös turvotukset vatsassa, nivelissä, utareissa tai poskissa. Lerputtavat korvat, köyryssä oleva selkä tai lasittunut katse kielivät myös, että kaikki ei ole kunnossa. Sääoloista ja rasituksesta poikkeava läähättäminen voi myös olla sairauden merkki.

4 PORON TAUTIVAARAT

Porojen tarttuvien tautien aiheuttajia ovat virukset, bakteerit, hiivat, homeet, loiset ja myrkyt. Tartunta voi tapahtua poron ruumiin eritteiden, ravinnon tai nesteen sekä välittäjähyönteisten kautta.

Monia poron taudinaiheuttajia esiintyy yleisesti maaperässä sekä myös terveiden porojen suussa tai suolistossa. Varsinaisiksi taudinaiheuttajiksi ne muuttuvat vasta poron vastuskyvyn laskiessa esimerkiksi stressin seurauksena.

Uhkana porojen terveydelle voivat olla muissa eläinlajeissa esiintyvät taudinaiheuttajat. Porojen ei tulisi päästä kosketuksiin villien hirvieläinten eikä muiden kotieläinten kanssa. Jopa lihansyöjät, kuten koirat ja kissat, voivat tartuttaa poroon sairauden. Porojen hoitajan ei tulisi koskaan vieraillla toisella poro- tai kotieläintilalla vaihtamatta varusteita tilojen välillä.

Porojen terveyden ja tautitilanteen seurannassa on lisäksi huomioitava poroilla toistaiseksi tuntemattomat sairaudet. Ilmastonmuutoksen aiheuttama lämpeneminen tai porojen siirtäminen poronhoitoalueelta lämpimämpään ilman alaan voi altistaa poron sairauksille joita niillä ei ole toistaiseksi todettu.

5 PITOPAIKKA

Poronhoitolakia sovelletaan poronhoitoalueella harjoitettavaan poronhoitoon paliskuntajärjestelmän sisällä. Tällöin poronhoitoa saadaan harjoittaa poronhoitolaissa säädetyin rajoituksin maan omistus ja hallintaoikeudesta riippumatta. Käytännössä porot saavat laiduntaa vapaasti yksityisten ja valtion mailla, mutta eivät kuitenkaan saa aiheuttaa vahinkoa. Poronhoitoalueen ulkopuolella porojen pito tulee tapahtua aidatulla alueella, joko omalla tai vuokratulla maalla.

Poronhoitolain 2 luvun 9§:n mukaan paliskunta saa sille määritellyn enimmäisporomäärän puitteissa tehdä määräaikaisen hoitosopimuksen myös paliskuntaan kuulumattomista poroista. Näin esimerkiksi matkailuyrittäjälle voi olla mahdollista saat-taa sovitusti poronsa paliskunnan hoitoon esimerkiksi talvimatkailusesongin ulkopuolella. Asian selvittäminen alkaa olemalla yhteydessä lähimpään poroisäntään.

5.1 TILANTARVE

Poronhoitoalueella on keskimäärin 1,6 poroa 100 hehtaarilla. Poronhoidon talvitarhauksessa suositeltu eläinmäärä on enintään 50 poroa/hehtaari (2 aaria/poro). Poroilla tulisi kuitenkin aina olla käytössään vähintään 1000 m² tarha, joka on vähimmäisvaatimus eläintarhoissa ja pysyvissä eläinnäyttelyissä pidettäville poroille.

Tarhauksessa tuleekin haasteeksi saada riittävän suuri aitaus, jossa porot voisivat täysin tyydyttää luontaisia käyttäytymistarpeitaan. Ympärivuotisessa tarhauksessa joudutaankin tekemään monia valintoja ja toimenpiteitä varmistamaan porojen hyvinvointi. Porojen hoidon tarve ja intensiivisyys riippuvat muun muassa aidan koosta ja sen sisällä olevan laitumen laadusta. Suurissa aitauksissa poro pääsee laidunmaan luonnonmukaisemmin ja valitsemaan parhaimpia ravintokasveja syödäkseen. Kesällä poron ravintoaineiden tarve on moninkertainen talveen nähden ja suurissa aitauksissa joudutaan varmistamaan energian ja valkuaisaineiden saanti annettavalla lisärehulla. Talvella ympärivuotisessa tarhauksessa poro on lähes poikkeuksetta täysin riippuvainen annettavasta rehusta.

Kun porotarha on pienempi, hyvinvoinnin varmistaminen vaatii enemmän toimenpiteitä. Poroille annetaan riittävästi ja hygieenisesti ravintoarvoltaan sopivaa hyvälaatuaista rehua. Puhdasta vettä tai puhdasta lunta on oltava jatkuvasti saatavilla. Ruokintapaikat ja -laitteet puhdistetaan ja desinfioidaan kalkitseamalla, mikä vähentää maassa olevaa tautipainetta. Ruokintapaikkaa vaihdetaan vuosittain, jos se on mahdollista.

Pitopaikassa tulisi olla räkkäsuoja, joka suojaa myös helteeltä. Eläinten väliset suhteet tulee huomioida siten että säältä suojaavia elementtejä on riittävästi. Kaikkien eläinten tulee päästä suojaan yhtäaikaan. Pahimpana räkkäaikana sääskikarkotteet lisäävät porojen suojaa. Vaihteleva maasto avonaisesta maastosta tiheikköihin vähentää räkän aiheuttamaa kiusaa, kunhan poro pystyy vapaasti valitsemaan laidunalueensa.

Petoeläimiin, irtokoiriin ja asiattomiin kulkijoihin tulee varautua.

Hoitotoimenpiteille on hyvä varata käsittelyaita, johon poro voidaan siirtää turvallisesti. Porolla on hyvä olla panta kaulassa, jotta kiinni otettaessa verisarviin ei tarvitse koskea.

Tarhan sijoittamisessa tulee huomioida muun muassa, että ei saa aiheuttaa terveyshaittaa, eikä vesistöjen tai pohjaveden pilaantumisen vaaraa. Asema- tai rakennuskaava-alueella terveydensuojelulain 13 §:n mukainen ilmoitus tulee tehdä kunnan terveydensuojeluviranomaiselle.

5.2 AITAUSTEN RAKENNE JA RAKENTEET

Porotarhan tulee olla porolle ja hoitajalle turvallinen. Rakenteiden tulee olla sellaiset, ettei poro pääse sieltä karkaamaan. Rakenteellisilla ratkaisuilla voidaan vähentää riskiä irtokoirien ja petoeläinten pääsystä aitaukseen esimerkiksi laittamalla verkkoaitaa osittain maan alle tai vähintään verkkoaidan alla olevat kolot tukkimalla. Portit tulee tarvittaessa pystyä lukitsemaan.

1,8-2,0 metrin korkuista aita voidaan pitää riittävän korkeana aitana porojen ympärivuotiseen tarhaukseen. Tarha voi olla pääasiallisesti tehty verkkoaidasta. Aitaukset, joissa poroja käsitellään, olisi hyvä tehdä puusta, jotta niistä saataisiin riittävän tukevia ja vältyttäisiin porojen aitaan takertumisilta. Aitarakennelmissä ei saa olla teräviä kulmia, joihin porot voivat liikuteltaessa ahtautua. Verkkoaidan rautalangan päät tulee taittaa, jottei poro loukkaa niihin silmiään. Veräjät tulee suunnitella niin, etteivät porot pääse niihin ahtautuessaan loukkaantumaan.

Tukevilla ja riittävän korkeilla lauta-aidoilla varmistetaan porojen hyvinvointi etenkin porojen käsittelyiloissa.

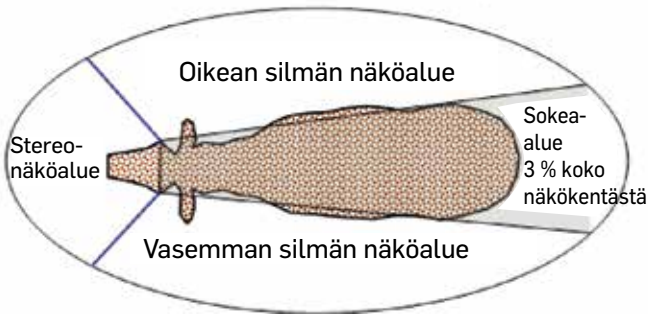
6 KÄSITTELY

6.1 POROJEN KÄYTTÄYTYMINEN JA KÄSITTELY

Porojen käyttäytymisen tunteminen on tärkeää niiden turvallisen ja hyvinvointia edistävän käsittelyn varmistamiseksi. Käyttäytymiseen vaikuttaa poron luontainen, eli lajille tyypillinen tapa toimia ja reagoida, sekä yksilön opitut ja perinnölliset piirteet. Esimerkiksi poron kesyys vaihtelee ja periytyy emältä osin geneettisesti ja osin vasan oppiessa emältään suhtautumista käsittelyyn. Riittävän pitkä vieroitus aika vasalle varmistaa sen henkistä kehitystä ja käsiteltävyyttä. Ihmisen kasvattamien yksilöiden käyttäytymisessä tuleekin huomioida mahdollinen lajille kuulumaton leimaantumisen ihmiseen. Tällöin esimerkiksi kiima-aikana voi ihmiseen kohdistua voimistunutta aggressiivista käyttäytymistä eläimen kokiessa ihmisen kilpailijana.

Poro on laumassa elävä saaliseläin. Äkkinäiset liikkeet tai kovat äänet saavat helposti poron reagoimaan kuten petoeläimeen, eli poro pyrkii pakenemaan. Siksi poroja tulee käsitellä rauhallisesti ja ilman melua. Laumaeläimenä poro ei mielellään jää yksin. Yksittäisen eläimen erottaminen tokasta muistuttaa poroa petoeläinten saalistuksesta, siksi poro pyrkii kaikin keinoin pysymään turvaa tuovassa laumassa. Usein porojen liikuttelu onkin helpointa laumana. Laumaeläimelle tyypilliseen tapaan porojen käyttäytyminen myös tarttuu yksilöstä toiseen. Poron stressaantuminen ja hermostuminen esimerkiksi kiinnioton seurauksena voi levitä paniikkina koko laumaan saaden ne pakenemaan. Tästä syystä poroille tarkoitetut tilat tulee suunnitella tarkkaan (tukevat puurakenteiset, korkeat kiinniottokirnut, veräjien koot).

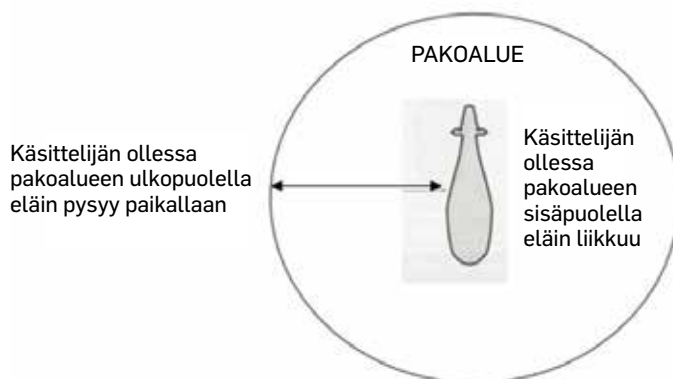
Poro on tyypillinen märehäivä saaliseläin, jonka silmät sijaitsevat pään sivuilla, mahdollistaen hyvin laajan näkökentän. Suoraan eteenpäin oleva molempien silmien yhteinen näkökenttä on hyvin kapea, mutta tarkempi kuin sivuilla ja takaviistossa. Suoraan taakse poron näkökenttään jää ns. sokea piste. Laaja näkökenttä auttaa havaitsemaan petoeläimien lähestymisen. Poro erottaakin helposti liikkeen, mutta ei välttämättä tunnista heti tulijaa. Väreistä poro erottaa parhaiten sinisen ja violetin sekä eri tummuuseroja. Saaliseläimenä poro voi säikähtää helposti ja sitä tulee lähestyä varmistuen huomatuksi ja tunnistetuksi tuleminen esim. juttelemalla. Poroa kannattaakin lähestyä etuviistosta. Katsomalla porosta pois päin voidaan vähentää poron tunnetta tulla saalistetuksi.

Märehtijälle tyypillisen näkökentän tunnistaminen vaikuttaa eläinten käsittelyyn. (Kuva: Pesonen M.)

6.2 POROJEN LIIKUTTELU AJAMALLA

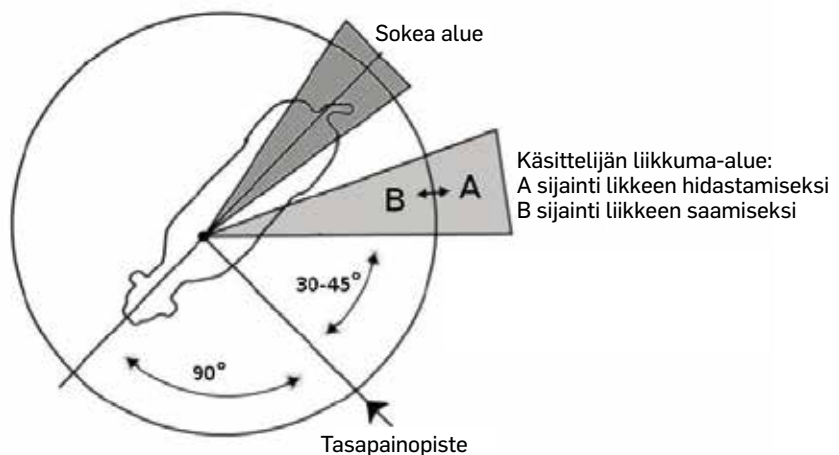
Porojen liikuttelussa käytetään hyväksi eläimen pakoaluetta. Pakoalue on eläimen itselleen määrittämä raja siitä, kuinka lähelle se päästää ihmisen. Pakoalueen ulkopuolella oleminen pysäyttää eläimen. Pakoalueen sisäpuolelle siirryttäessä eläin lähtee liikkeeseen. Pakoalueen rajapinnassa toimittaessa eläintä voidaan liikuttaa pitäen se rauhallisena siirtymällä pakoalueen ulkopuolelle heti kun eläimeen kohdistuu riittävästi painetta sen liikuttamiseksi. Tunkeutuminen liian pitkälle pakoalueen sisäpuolelle stressaa eläintä ja tekee sen rauhallisesta ja hallitusta liikuttamisesta mahdotonta. Pakoalue vaihtelee yksilöstä riippuen ja pienenee suhteessa eläimen kesyyden kanssa. Täysin käsittelyyn tottuneella eläimellä pakoalue puuttuu käytännössä kokonaan ja niiden liikuttelu ajamalla vaatii kosketusta ja kovempaa ääniärsykettä. Suositeltavaa tällöin on eläimen taluttaminen tai houkuttelemine ruuan avulla.

Painetta pakoalueelle lisäämällä ja vähentämällä voidaan eläintä liikuttaa ja saada se pysähtymään. (Kuva: Department of Primary Industries)

Eläimen kulkusuuntaa voidaan ohjata tiedostamalla eläimen tasapainopisteen sijainti ja siihen vaikuttaminen. Tasapainopiste sijaitsee eläimen lapojen kohdalla. Liikuttaessa tasapainopisteen takapuolella, eläin väistää eteenpäin. Siirtyminen tasapainopisteen etupuolelle saa eläimen pysähtymään tai pyrkimään taaksepäin kääntymällä tai peruuttamalla.

Siirrettäessä poroja rauhallisesti pakoaluetta, tasapainopistettä ja poron näkökenttää hyödyntäen haluttuun suuntaan, riittää porojen pysähtyessä yleensä pelkkä käsin liikuttaminen, eli liikettä tunnistavan näkökyvyn hyödyntäminen saattamaan ne taas liikkeeseen. Liikuttelussa tulee antaa porolle riittävästi aikaa suunnitella ja valita reittinsä. Liian kiireinen poron liikkeeseen yrittäminen keskittää sen huomion liikuttajaan reittivalinnan sijaan.

Käsittelijän liikkeet suhteessa eläimen tasapainopisteeseen ja pakoalueeseen ohjaavat eläintä haluttuun suuntaan. (Kuva Jokinen H.,2016)

6.3 POROJEN KÄSITTELY KOSKETUKSISSA

Poroa voidaan taluttaa ja liikuttaa päitsistä siihen opettamalla. Päitsien pukemisessa on tärkeää että ne eivät ole liian kireällä. Poron pitää pystyä vaivattomasti märehimään eivätkä päitset saa puristaa paksulla talvikarvallakaan. Liian löysyydestä ei saa kuitenkaan aiheutua porolle vaaraa jäädä jalastaan päitsiin kiinni.

Poron sarvet voivat vaikuttaa päitsien mallin valintaan. Mallista riippumatta päitsien väliin pitää mahtua käsi ja niiden kireyttä tulee tarkkailla säännöllisesti.

Sarvettomia poroja voidaan liikuttaa takajalkojen varassa kaulasta ja etujalasta kiinni pitäen.

Poron kiinnipitoa voidaan tehostaa pitelemällä poroa alaleuan hammaslomasta.

Suopungin käyttö liikkuvan poron kiinniottamiseksi ei ole suositeltavaa ja sitä tulisi pyrkiä välttämään porolle aiheutuvan stressin takia. Joissakin tapauksissa apuvälineen käyttö poron kiinniottamiseksi voi olla välttämätöntä.

Vimpa on poron kiinniottoon tarkoitettu kepin ja narun yhdistelmä.

7 PORON HOITAMINEN

7.1 PORO MÄREHTIJÄNÄ

Poro välityyppisenä märehijänä valikoi ravintonsa hyvin tarkkaan ja ruokailee kahden – kolmen tunnin välein. Märehijän ruokinta on pääasiassa pötsimikrobien ruokintaa, sillä mikrobit muokkaavat ja käyttävät suuren osan eläimen syömästä ravinnosta.

Poron energian- ja ravintoaineiden tarve vaihtelee huomattavasti vuodenajan mukaan. Täysin luonnonlaitumella laiduntavan poron ravinto on myös hyvin erilaista kesällä ja talvella. Kesällä poro käyttää ravinnokseen monipuolisesti eri kasveja ja kesäinen ravinto on erittäin ravitsevaa. Lyhyen kesän aikana poron täytyy kasvaa, korjata talven kudonsvauriot, kerryttää rasvavarastoja, uusia karvapeite sekä tuottaa maitoa ja kasvattaa uudet sarvet. Räkki ja kiima lisäävät myös osaltaan poron energiantarvetta. Syksyn sienisadolla on huomattava merkitys luonnossa laiduntavan poron lihomiseen ja kuntoutumiseen talven varalle, koska sienistä porot saavat paljon valkuaista. Lisäksi sienet sisältävät paljon kivennäis- ja hivenaineita sekä vitamiineja.

Ympäri vuoden tarhassa olevien porojen paino ja kuntoluokka vain hivenen vaihtelee vuodenajan mukaan, kunhan poroista huolehditaan hyvin.

Talvella porojen koko aineenvaihdunta siirtyy alemmalle tasolle ja sekä pulssi, että hengitystiheys hidastuvat. Porojen kasvu lähes lakkaa talven aikana sekä aktiivisuustaso laskee. Talvisin luonnossa pääasiallinen ravinto on jäkälä, mutta porot kaivavat myös metsälauhaa ja varpuja ravinnokseen. Jäkälän valkuaispitoisuus ja raakavalkuaisen sulavuus on alhainen, mutta niissä on paljon helposti sulavia sokereita ja pieni kuitupitoisuus.

Talvella liiallinen typensaanti voi olla ongelmallista, koska poro on tottunut niukkatyyppiseen ravintoon ja se talvisin tehostaa typen takaisinkierätystä. Poro joutuu poistamaan ylimäärän tyyppistä virtsan mukana. Poro ei kuitenkaan pysty väkevöimään virtsaansa juurikaan, jolloin tyyppiylimäärän poistaminen vaatii enemmän nestettä. Tämä tarkoittaa siis sitä, että poro joutuu syömään enemmän lunta, jonka sulattamiseen ja lämmittämiseen kuluu paljon energiaa. Lämpötilan muutos on haitallista myös pötsimikrobeille, jotka toimivat tehokkaimmin vakioämpötilassa.

Suomessa talvella tarhattujen porojen ylläpidon energiantarpeeksi on määritelty 12,9 MJ (1,1 ry). Jos porot ovat talven laitumella, kuluu niillä enemmän energiaa ravinnon etsimiseen ja kaivamiseen. Kesällä energian käyttö voi olla jopa 2-3 kertainen talveen nähden johtuen kiihtyneestä aineenvaihdunnasta. Porojen tarharuokinnassa on lisäksi huomioitava rehun epätasainen jakautuminen eri poroyksilöiden välillä etenkin, jos tarhassa on paljon poroja ja siellä on monen ikäisiä, kokoisia ja eri sukupuolta olevia poroja. Arvoasteikolla korkealla olevat porot pyrkivät syömään myös muiden porojen rehut. Rehua voi jäädä syömättä myös esimerkiksi sen karkeuden

vuoksi. Tällöin poroille pitää antaa enemmän rehua kuin mitä niiden tarve on laskennallisesti.

Veden tarve voi nousta korkean valkuais- ja kuiva-ainepitoisuuden rehuilla ruokittaessa jopa kaksinkertaiseksi luonnonravintoon verrattuna. Esimerkiksi heinä-täysrehuokinnalla poro tarvitsee yhden neliömetrin alalta tallaamatonta lunta viiden senttimetrin paksuisesti. Jos aidassa on tilaa alle kaksi aaria poroa kohden, käy se liian pieneksi talven edetessä. Poro täyttää vedentarpeensa mieluummin juomalla veden kuin syömällä lunta.

7.2 POROILLE ANNETTAVIA REHUJA

Säilörehu maittaa poroille parhaiten, kun se on korjattu nuorella kehitysasteella, mieluiten silloin, kun ensimmäiset tähkät ovat puhkeamassa tai viimeistään kun 10 – 20 % tähkistä on puhjennut. Säilörehun sulavuus heikkenee ja D-arvo pienenee kasvuston kehittyessä. Sopiva D-arvo porolle tuotetussa säilörehussa on noin 700 g/kg ka (D-arvo on 70). Toisen niiton säilörehu on myös maittavaa, sillä toisessa sadossa paljon vesiliukoisia hiilihydraatteja sisältävien lehtien osuus on suurempi kuin huonosti sulavan varren. Pitkälle korsiintunutta säilörehua poro syö heikosti. Säilörehun voi joko tehdä omilta/vuokratuilta pelloilta tai ostaa viljelijöiltä pyöröpaaluissa. Säilörehua ostettaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota nurmen hygieeniseen laatuun ja että se on lehtevää.

Timoteita, nurminataa ja apilaa sisältävä säilörehunurmi poroille optimaalisessa korjuuvaiheessa.

Myös heinä tulisi korjata poroille varhaisella kehitysasteella. Karkeampi heinä maittaa poroille vain jauhettuna tai rakeistettuna, jolloin joukkoon tulee lisätä energia-arvoltaan korkeita rehuja. Heinää voi viljellä itse tai sitten ostaa heinäpaaleina.

Poroille tarjottavan heinän ja säilörehun tulee olla lehtevää ja "ohutta". Poro ei syö, eikä pysty hyödyntämään vanhempana nitettyä korsiantunutta rehua.

Väkirehuilla tarkoitetaan korkeaenergisii rehuja kuten esimerkiksi viljat. Näitä rehuja ei voi antaa ainoana rehuna porolle. Porojen täysrehuilla tarkoitetaan muun muassa eri rehufirmojen tuottamia poron ruokintaan tarkoitettuja rehuja, joita voidaan antaa ainoana rehuna. Näissäkin rehuissa suositellaan kuitenkin annettavaksi lisäksi karkearehua kuten säilörehua tai heinää. Väki-, täys- ja lisärehu tulisi valita siten, että se täydentäisi nurmirehujen ravintoaineita. Kivennäisseokset, kuten nuolukivet, täydentävät porojen ravinnosta saamia kivennäis- ja hivenaineita sekä vitamiineja. Yleisimpiä tuotemerkkejä poroille tarkoitetuissa rehuissa ovat Suomessa Poro-Elo, Tähtiporo ja Poron-Herkku. Tulee huomata, että kesärehulle valkuais- ja energiavaatimukset ovat huomattavasti korkeammat kuin talvirehulle.

Lehtipuiden oksista sidotut kerput ja horsma soveltuvat poroille ympäri vuoden, tuoreeltaan tai kuivattuna. Pajun ja koivun lehdekset maittavat poroille hyvin ja niiden saatavuus on pihlajaa parempi. Lehdeksiä voi antaa poroille ehkäisemään ruoansulatushäiriöitä. Lehdekset tulisi korjata keskikesällä.

Järvikortteen maittavuus on parempi kuin heinän. Jäkälän helposti sulavista hiilihydraateista poro saa paljon energiaa. Jäkälää ja loppoja voi käyttää lehdeksien tavoin terveysrehuna. Lehdeksiä, järvikortetta ja loppoja ei ole kaupallisesti saatavilla. Jäkälää on syksyisin kaupan ainakin Pohjanmaalla sekä yksityisten kerääjien myymänä eripuolilla poronhoitoaluetta.

7.3 REHUJEN JAKAMINEN

Tarharuokinnassa olevan poron tulee saada kaikki tarvitsemansa ravintoaineet ja energia annettavista rehuista. Rehun likaantumisen ja siitä johtuvien sairauksien välttämiseksi rehu on hyvä tarjota asianmukaisesta telineestä tai astiasta. Rehuastioita tulee olla niin paljon, että myös arvoasteikossa matalimmalla olevat porot pääsevät syömään. Rehukaukaloita käytettäessä tulisi ruokailutilaa olla vähintään 30 senttimetriä poroa kohti. Jos poroja on paljon ja poroilla on runsaasti tilaa, voi kyseeseen tulla rehun levittäminen pieniin kasoihin laajalle alueelle puhtaan lumen päälle. Hyvin maittavat rehut, kuten väkirehut, tulee jakaa nopeasti, jotta kaikki porot pääsisivät syömään yhtä aikaa. Tällä toimintamallilla estetään myös liiallisesta rehun saannista aiheutuvia pötsiongelmia. Aina rehua jakaessa tulee varmistaa, että kaikki porot tulevat syömään. Varsinkin arempien porojen syömiskäyttäytymistä tulee tarkkailla.

Korsirehua eli heinää tai säilörehua tulisi olla vapaasti porojen saatavilla. Hygieeninen tapa tarjota rehut on pitää ne irti maasta.

Porolla on hyvä olla saatavilla koko ajan kuitupitoista rehua (säilörehu tai heinä). Tällöin poro saa tyydytettyä ravitsemuksen lisäksi luonnollisen käyttäytymistarpeen. Säilörehu tai heinä voidaan jakaa kerran vuorokaudessa. Väkirehujen päiväannos jaetaan joko yhdellä tai kahdella kerralla. Kivennäistä (nuolukivi) on hyvä olla myös koko ajan saatavilla. Myös vitamiinien saanti tulee varmistaa. Siirtyminen rehusta toiseen tulee tehdä siten, että pötsin mikrobisto ehtii tottua uuteen rehuun. Tällainen tilanne on esimerkiksi siirtyminen säilörehusta heinäan. Ruokinnan muutokseen tulee varata aikaa 2-3 viikkoa.

Poroja elintarviketuotantoeläimenä kaupallisesti tarhaavan tulee tehdä ilmoitus rekisteröintiä varten rehualan alkutuotannon toimijaksi Eviraan.

7.4 LOISHÄÄTÖ JA LÄÄKEKIRJANPITO

Porot on hyvä loislääkitä vuosittain syys-lokakuussa sisä- ja ulkoloisia vastaan. Ulkoloisista eniten haittaa aiheuttavat kurmupaarmat ja saulakat. Näihin tehoaa hyvin injektiona annettu ivermektiini. Suun kautta pastaa (ivermektiini) ei suositella annettavaksi heikomman tehon vuoksi ja niissä on riski resistenssien loiskantojen syntymiselle. Kaikista porolle annettavista lääkkeistä tulee pitää kirjaa, josta tulee ilmetä muun muassa:

- Lääkityksen antopäivämäärät
- Eläimen tai eläinryhmän tunnistustiedot
- Lääkityksen aloittaja (eläinlääkäri, eläimen omistaja, haltija tai näiden valtuuttama henkilö)
- Lääkkeen käyttöaihe
- Lääkkeen nimi
- Lääkkeen määrä
- Lääkkeelle määrätty varoaika
- Lääkkeen myyjä

7.5 VASOTUS

Kantaville vaatimille on hyvä varata laaja metsäinen ja puhdas alue hieman syrjemmästä, alue missä talvella ei ole ollut poroja. Vesi tulee olla ehdottomasti puhdasta. Näin vähennetään tautien siirtymistä vasaan. Vaatimella vasomiset ovat useimmiten ongelmattomia ja vain harvoin ihmisen tarvitsee antaa synnytysapua. On hyvä kuitenkin olla valmiudet tarvittaessa antaa synnytysapua. Vasomisen lähestyessä vaatimen maha “putoaa alas”, utareet/tuumet kasvavat ja vaadin eristäytyy muista poroista. Varsinainen synnytysvaihe kestää vain muutamia minuutteja ja vaadin voi synnyttää joko seisaaltaan tai makuultaan. Heti kun vasa on syntynyt, ryhtyy emä nuolemaan sitä kuivaksi. Vasa saa emältään hyödyllisiä bakteereja, jotka auttavat sitä kehittymään märehittäjäksi.

Vasa pyrkii heti synnyttyään jaloilleen ja se pystyykin seuraamaan emäänsä jo puolen tunnin kuluttua syntymästä. Heti seisomaan päästyään vasa etsii emän nisän ja aloittaa ternimaidon juomisen. Vasan tulevalle hyvinvoinnille on hyvin tärkeää saada vasta-aineita sisältävää ternimaitoa nopeasti syntymän jälkeen. Myöhemmin vasta-aineet eivät enää imeydy ohutsuolesta kokonaisina valkuaisaineina. On normaalia, että emä syö vasomisen jälkeen maahan tippuneen istukan. Alussa on hyvä seurata emän ja vasan hyvinvointia ja ryhdyttävä tarvittaessa auttamaan vasaa. Jos emä hylkää vasan on se siitä eteenpäin täysin riippuvainen ihmisen hoidosta ja juottoruokinasta (maidonkorvike).

8 KULJETUS

Lainsäädäntö ja porojen hyvinvoinnin huomioiminen antavat tiettyjä ehtoja porojen kuljettamiselle. Yli +18 tai alle -25 asteen lämpötilaa pidetään porojen kuljetukseen soveltumattomana. Kovalla pakkasella kuljettaessa kuljetusvälineen etuosan tulee olla tiivis siten että poro ei altistu viimalle.

Kuljettajalla tulee olla välineet ja valmiudet poron lopettamiseen tarvittaessa, esimerkiksi onnettomuuden sattuessa.

8.1 KAUPALLISET KULJETUKSET

Eläinkuljetus katsotaan kaupalliseksi kuljetukseksi, jos se liittyy ansiotoimintaan. Matkailupalveluihin liittyvät porojen kuljetukset ovat siis kaupallisia kuljetuksia. Kaupallisissa kuljetuksissa vaaditaan kuljetuslupa, jos kuljetusmatka ylittää 65 km. Kuljetusluvan saamiseksi porojen kuljettajan tulee osallistua kuljetuskoulutukseen, josta kuljettaja saa osallistumistodistuksen. Muille eläinkuljetuksille tyypillistä kuljettajakokkeeseen osallistumista ja pätevyystodistusta porojen kuljettajalta ei edellytetä.

8.2 KULJETUSKUNTOISUUS

Poron kuljettaminen on sukupuolesta riippuen turvallisinta keskimäärin loka-huhtikuun välillä. Muuna aikana kuljetusta rajoittavat sarvien kasvuvaihe ja poron mahdollinen tiineys.

Poron kuljetus ei ole sallittua, kun tiineysajasta on kulunut 90% tai se on vasonut edellisellä viikolla. Vastasyntynyt on kuljetuskuntoinen, kun napa on täysin parantunut.

Verisarvista poroa ei tule kuljettaa. Verisarvet vahingoittuvat herkästi kipua tuottaen voiden aiheuttaa poron kuoleman. Verisarviaika kestää sarvien kasvuajan, eli noin 3-5 kuukautta, kesän alusta syksyyn. Härillä vaihe voi kestää lokakuulle asti. Verisarviaika loppuu kun verenkierto sarvessa päättyy eikä se enää tunnu kosketettaessa lämpimältä.

Kuljetettavan poron tulee olla terve ja hyväkuntoinen. Kuljetuskuntoinen poro on kykenevä kävelemään itse kuljetusvälineeseen.

8.3 KULJETUSVÄLINEET

Yli 12 tuntia kestäviä kaupallisia kuljetuksia voidaan tehdä vain pitkiin kuljetuksiin tarkastetulla ja hyväksytyllä kuljetusvälineellä. 14 tunnin kuljettamisen jälkeen on pidettävä tunnin lepotauko, jonka jälkeen kuljettamista voi jatkaa taas 14 tuntia.

Kuljetusvälineessä on oltava merkintä eläinkuljetuksesta. Porot pitää olla kuljetusvälineessä nähtävillä siten että ne pystytään tarkastamaan kuljetuksen aikana. Poroja voidaan kuljettaa eläinten kuljetukseen tarkoitettulla kuljetusvälineillä, pakettiautoilla tai kuljetuskopeilla. Poro voidaan matkan ajaksi laittaa erilliseen kuljetuslaatikkoon. Kuljetusvälineen minimitilavaatimus on määritelty olevan 1,3 m korkea ja 0,4 neliötä/poro. Tilantarpeen määrittäminen ohjaa loppujen lopuksi kuitenkin aina kuljetettavan poron koko. Poron on kuljetusvälineessä mahdollista seisomaan ja makaamaan luonnollisessa asennossa.

Kuljetusvälineen pohja ei saa olla liukas. Pohjan voi varustaa kumimatolla, tai kivi- tai muovilla.

Kiinnipitoon tottuneen poron voi sitoa matkan ajaksi päitsistä siten että se ei pääse sotkeentumaan naruun mutta sillä on halutessaan mahdollisuus maata. Poroa ei saa sitoa sarvista eikä jaloista yhteen makuuasentoon.

Toisiinsa tottuneet porot, kuten esimerkiksi emä ja vasa voivat matkustaa yhdessä. Muuten porot, etenkin huomattavan erikokoiset ja -ikäiset, on hyvä erottaa toisistaan kuljetuksen ajaksi.

Porot kulkevat mielellään kohti valoa, joten niiden lastaaminen on helpompaa jos kuljetusväline on valaistu. Valaistuksen on oltava riittävä myös eläinten tarkastamiseen. Matkan aikana porot pysyvät rauhallisempina pimeässä kuljetusvälineessä. Poro matkustaa mieluiten häntä menosuuntaan.

8.4 RUOKINTA, JUOTTO JA LEPO MATKAN AIKANA

Porot tulee juottaa 12 tunnin välein ja ruokkia kerran vuorokaudessa. Syömisen mahdollistaminen myös lyhyempien kuljetusten aikana tukee kuitenkin poron hyvinvointia. Kuljetusvälineeseen sijoitettava juoma-astia voidaan täyttää jäkälällä loiskumisen estämiseksi tai antaa matkan ajaksi porolle puhdasta lunta. Kuljetusvälineessä ei saa olla mitään irrallisia välineitä joista voi aiheutua loukkaantumisvaara. Juoma-astia tulee kiinnittää huolellisesti ja siitä on hyvä poistaa ripa poron turvallisuuden varmistamiseksi.

8.5 POROJEN SIIRTÄMINEN MAASTA TOISEEN

Eläinten liikuttaminen maasta toiseen ovat joko sisämarkkinakauppaa (EU-maiden, Norjan tai Sveitsin välistä) tai tuontia/vientiä (EU:n ulkopuolelle/ulkopuolelta).

Eläintautitilanteet vaikuttavat tuonti- ja vienti vaatimuksiin, joten ajantasainen, alkuperämaan mukainen tilanne tulee aina tarkistaa suunniteltaessa eläinten siirtämistä maasta toiseen. Elävien eläinten siirtoja maiden välillä valvoo Suomessa Elin- ja eläinturvallisuuskeskus Evira (1.1.2019 alkaen Ruokavirasto). Viennin vaatimukset tulevat kohdemaasta.

”TRACES (Trade Control and Expert System) on kehitetty varmentamaan elävien eläinten ja eläintuotteiden jäljitettävyyttä ja valvonta niin EU-maiden välisessä sisämarkkinakaupassa kuin tuonnissa EU:n ulkopuolisista maista (Evira 2018).” TRACES

ohjelmassa täytetään tuotavista eläineristä CVED-dokumentti, eli eläinlääkinnällinen tuloasiakirja ja ennakoilmoitaututaan rajatarkastukseen. Sisämarkkinakaupassa TRACESissa laaditaan eläinten mukana oltava terveystodistus yhteistyössä virkaeläinlääkärin kanssa.

Hirvieläimissä esiintyvän hirvieläinten näivetystaudin (CWD) olemassaoloa Suomessa tutkitaan. Varotoimenpiteenä elävien hirvieläinten, kuten porojen, vienti muihin maihin on pysäytetty toistaiseksi. Myös porojen tuontia maahan Norjasta ja Ruotsista on tietyin ehdoin rajoitettu.

8.6 POROJEN SIIRTO EU:N SISÄLLÄ

Evirassa ei ole ohjeistusta porojen siirtoon EU:n sisällä, kuten ei myöskään EU-tasolla. Esimerkiksi nautojen siirrosta Evira on ohjeistanut hyvin seikkaperäisesti. Porojen kuljetuksissa tulee kuitenkin huomioida mitä viranomaiset ovat ohjeistaneet Suomessa tapahtuvan kuljetuksen osalta. Kohdemaassa voi olla porolle omia viranomaisohjeistuksia muun muassa tarttuvien tautien ehkäisyyn liittyen.

Eläintautilain mukaan jokaisen eläinten viejän pitää rekisteröityä Eviran rekisteriin eläinten tuojista ja viejistä.

8.7 VIENTI EU:N ULKOPUOLELLE

Vientivaatimukset (vietäessä EU:n ulkopuoliseen maahan) kuuluvat aina kohdemaan lainsäädännön piiriin. Eläinten vienti EU-maiden ulkopuolelle edellyttää useimmiten eläinten terveyttä koskevaa todistusta. Vientimaan viranomaiset määrittävät ne ehdot, millä vienti voi tapahtua.

Viejien on rekisteröidyttävä Eviran viejärekisteriin. Rekisteröitymisvaatimus perustuu kansalliseen eläintautilakiin (441/2013 70 §).

Suomessa viennissä tarvittavia eläinten terveyttä koskevia terveystodistuksia myöntävät ainoastaan virkaeläinlääkärit (kunnan-/kaupungineläinlääkärit, tarkastuseläinlääkärit) omalla toimialueellaan.

Nisäkkäitä ja lintuja kuljetettaessa kuljetusvälineen tulee olla sellainen, että niistä ei kuljetuksen aikana valu tai muuten pääse ulos eläinten lantaa, virtsaa, kuivikkeita tai rehuja (tarttuvien tautien ehkäisy).

9 PORON OSTAMINEN

Poroja hankittaessa tulee yksilöiden valinnan pohjautua porojen tulevaan käyttötarkoitukseen ja olemassa oleviin resursseihin kuten aitausten kokoon. Porojen tarhauksen turvallisista aloittamisesta tapahtuu hankkimalla poroja, jotka ovat jo totutettu tarhaukseen. Tottumisesta huolimatta porot on hyvä sijoittaa ensin riittävän korkeareunaiseen, tukevaan puurakenteiseen aitaukseen seurantaan. Vasta porojen kotiutuksessa voidaan ne siirtää verkosta tehtyyn aitaan.

Matkailuporot on hyvä hankkia kokeneelta matkailuporotilalta, jolloin porojen valinta ja ostoajankohta voidaan suunnitella yhteistyössä porotuntevan tahon kanssa.

Pelkkien vasojen hankinnan sijaan on suositeltavaa, että ne saavat joukkoonsa vähintään yhden aikuisen poron rauhoittamaan ja tuomaan turvallisuutta.

Toiminnan suunnittelu tulee tehdä hyvissä ajoin ennen porojen tuomista omaan tarhaan. Omavalvontasuunnitelma helpottaa hallitsemaan uutta porojen hoitoon liittyvää kokonaisuutta.

- Tilan perustiedot
- Aitojen ja varastojen puhtaanapito
- Koneiden, laitteiden ja kuljetusvälineiden puhtaanapito ja huolto
- Porojen kiinnipitoa vaativat hoitotoimenpiteet
- Rehun ja veden aistivaraisten laadun valvonta
- Haittaeläinten torjunta
- Jätteiden käsittely
- Elintarviketurvallisuuden ja jäljitettävyyden varmistamiseksi tarpeelliset varotoimet tuotaessa eläimiä ja kasveja alkutuotantopaikalle
- Eläinten terveydenhuolto- ja terveystarkkailuohjelmiin kuuluminen
- Jäljitettävyys
- Rehun lisäaineiden, eläinlääkkeiden, lannoitteiden ja vaarallisten kemikaalien käyttö ja säilytys
- Henkilöstön perehdyttäminen eläinten hyvinvointilainsäädäntöön ja tartuntatautiin torjuntaan
- Vierailijat tilalla
- Muuta huomioitavaa

LÄHTEET

Department of Primary Industries. Handling cattle. Viitattu 9.3.2018
<https://www.dpi.nsw.gov.au/animals-and-livestock/beef-cattle/husbandry/general-management/handling-cattle>.

Eläintautilaki 441/2013.

Evira 2017. Eläinten maahantuonti, sisämarkkinat ja vienti. Viitattu 1.8.2018
<https://www.evira.fi/elaimet/tuonti-ja-vienti/>.

Evira 2018. Traces. Viitattu 20.9.2018
<https://www.evira.fi/elintarvikkeet/tuonti-ja-vienti/tuonti-eun-ulkopuolelta/traces/>.

Evira 2018. Etusivu. Sisämarkkinakauppa. Viitattu 20.9.2018
<https://www.evira.fi/elaimet/tuonti-ja-vienti/traces/sisamarkkinakauppa/>.

Jokinen, H. 2016. Tuotantoeläinten lajinomaisen käyttäytymisen vaikutus niiden käsittelyyn teurastamolla ja teurastamon rakenteiden suunnitteluun. Helsingin yliopisto. Eläinlääketieteen lisensiaatin tutkielma. Viitattu 10.10.2018
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/165894/Lisuri%20Jokinen.pdf>.

Laaksonen, S. 2016. Tunne poro: poron sairaudet ja terveydenhoito. Kuusamo: Wazama Media.

Maa- ja metsätalousministeriön asetus 2/EEO/2003.

Maijala, V. 2018. Poron hyvinvointi. Teoksessa J. Ojuva (toim.) Eläinten hyvinvointi matkailupalveluissa. Rovaniemi: Lapin ammattikorkeakoulu, 65-81.

Maijala, V. & Nieminen, M. 2004. Poron ympärivuotinen ruokinta ja sen kannattavuus. Kala- ja riistaraportteja 304. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Saatavilla jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/536674/raportti304.pdf?sequence=1.

Nieminen, M. 1994. Poron ruumiinrakenne ja elintoiminnat. Helsinki: Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos.

Nieminen, M., Maijala, V. & Soveri, T. 1998. Poron ruokinta. Helsinki: Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos.

Nieminen, M. 2014. Poro-Reindeer. Helsinki: Books on Demand.

Paliskuntain yhdistys 2018. Hyvä tapa toimia poroelintarvikeketjussa. Saatavilla paliskunnat.fi/ohjeet_oppaat/Poroelintarvikeketju_6_2018.pdf

Pesonen, M. Naudan käyttäytyminen ja käsittely. InnoNauta-koulutuspäivä. InnoNauta-hankkeet. MTT. Viitattu 9.3.2018
https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/mtt/esittely/toimipaikat/ruukki/Tietopankki/Emolehmatuotanto/K%C3%A4yttyminen%20ja%20k%C3%A4sittely_2011.pdf.

Poronhoitolaki 848/1990.

Porutaku 2011. Poron elävänäkuljettamisen hyvien toimintatapojen opas 2011. Saatavilla paliskunnat.fi/ohjeet_oppaat/Porojen_elavana_kuljetus_2011.pdf

Porutaku 2012. Porojen talvitarhauksen hyvien toimintatapojen opas. Saatavilla paliskunnat.fi/ohjeet_oppaat/Opas_porojen_talvitarhaus_2012.pdf.

Porutaku 2013. Porojen talviruokinnan hyvien toimintatapojen opas. Saatavilla paliskunnat.fi/ohjeet_oppaat/Porojen_talviruokinnan_hyvien_toimintatapojen_opas_2013.pdf.

Porutaku 2015. Ympäristöopas porojen maasto- ja aitaruokintaan. Saatavilla / paliskunnat.fi/ohjeet_oppaat/Ymparistoopas_porojen_maasto_ja_aitaruokintaan_2015.pdf

Tämä opas on tuotettu porojen ja niiden hoitajien hyvinvoinnin turvaamiseksi. Oppaassa on perustietoa porosta eläimenä ja sen hoitamisesta, sekä ohjeistusta lisätiedon hankkimiseksi. Opas auttaa hahmottamaan huomionarvoisia asioita harkittaessa porojen hankintaa.

Opas on tuotettu osana "Eläinten hyvinvointi matkailupalveluissa" -tiedonvälityshanketta (2016–2018). Hankkeen rahoittamisesta vastasi Lapin ELY-keskus/Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto ja sen toteuttivat Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti (Lapin AMK ja Lapin yliopisto) sekä Lapin AMKin Teollisuuden ja luonnonvarojen osaamisala. Hankkeessa tuotetut materiaalit ovat vapaasti hyödynnettävissä hankkeen verkkosivuille www.matkailuelaimet.fi.

